

Family and High-Risk Behaviours in Emerging Adults: The Mediating Role of Self-Esteem

SeyyedeH Hadis
Mousavi

Master's degree in Educational Psychology, Faculty of
Educational Sciences and Psychology, Shiraz
University, Shiraz, Iran

Razieh
Sheikholeslami

Associate Professor of Educational Psychology,
Faculty of Educational Sciences and Psychology,
Shiraz University, Shiraz, Iran

Abstract

The present study investigated the mediating role of conditional self-esteem in the relationship between parental acceptance-rejection and students' tendency to risky behaviors. The participants in this study were 283 undergraduate students of Shiraz University who were selected through multi-stage random cluster sampling and responded to the Iranian Adolescent Risk-taking, Parental Acceptance-Rejection, and Conditional Self-Esteem Questionnaires. The reliability and validity of the instruments were verified using Cronbach's alpha coefficient and confirmatory factor analysis. Structural equation modeling with bootstrap test was used to analyze the data in AMOS version 24. The results indicated a good fit of the model. The findings from examining the research hypotheses showed that parental acceptance-rejection does not have a direct significant effect on risky behaviors, but it directly and positively predicts conditional self-esteem. The results of the bootstrap test indicated a complete mediating role of conditional self-esteem in the relationship between parental acceptance-rejection and students' tendency to risky behaviors. Therefore, the results show that the family, as one of the

* Corresponding Author: sheslami@shirazu.ac.ir

How to Cite: Mousavi, S. H., Sheikholeslami, R. (2026). Family and High-Risk Behaviours in Emerging Adults: The Mediating Role of Self-Esteem, *Quarterly Journal of Social sciences*, 32(111), 197 -237. DOI: 10.22054/qjss.2026.85376.2879

most important institutions of socialization, not directly but through the reproduction of beliefs related to social approval, social comparison, or self-esteem in children, creates the basis for their tendency towards risky behaviors.

Keywords: emerging adults, family, high-risk behaviors, parental acceptance-rejection, self-esteem.

Extended Abstract

Introduction

According to developmental texts, the transition period from adolescence to adulthood is called emerging adulthood, which has its own characteristics. During this period, individuals' identities are not yet well-formed, and for this reason, they are unstable in their behavior and relationships. During this period, social and emotional habits may form in them, which become their behavioral treasury and cause psychological well-being or the emergence of problems for their mental health, which include various emotional and behavioral problems, including high-risk behaviors. High-risk behaviors are a group of behaviors that violate the norms and laws of society. In Iran, high-risk behaviors are divided into 6 categories: 1- aggression and violence, 2- cigarette smoking, 3- hookah smoking, 4- drug use, 5- alcohol consumption, and 6- premarital sexual behavior. According to the theory of problematic behaviors, personal beliefs and the perceived environmental system, including family, social, and cultural factors, affect high-risk behaviors. Among the family factors is the level of warmth and intimacy of parents in dealing with their children. This characteristic is referred to as parental acceptance-rejection. Acceptance of parental rejection through personal beliefs can affect the tendency to high-risk behaviors in children. The beliefs that individuals have about themselves are the basis for their behaviors. The role of individual beliefs in forming the intention to perform a behavior in the future is undeniable. Self-esteem is one of the personal beliefs that, while being affected by the family environment, also affects the behavior of family members. Accordingly, the aim of the present study was to investigate the mediating role of conditional self-esteem in the relationship between parental acceptance-rejection and the tendency to high-risk behaviors among emerging adults.

The research questions were:

- 1- Does parental acceptance-rejection have a direct effect on the tendency to high-risk behaviors?
- 2- Does parental acceptance-rejection have a direct effect on conditional self-esteem?
- 3- Does conditional self-esteem have a direct effect on the tendency to high-risk behaviors?

4- Does conditional self-esteem play a mediating role in the relationship between parental acceptance-rejection and the tendency to engage in high-risk behaviors?

2. Literature Review

Research conducted in different societies has shown the effect of family factors on children's risk-taking behaviors. Numerous studies have shown that individual parenting (mother or father separately) plays a role in the emergence of problem behavior. In addition to the mother's negative behavior, the father's negative behavior also leads to problem behavior (Nikstat, & Riemann, 2023); Also, adolescents who have a social support network and live in families with adequate income, appropriate socio-economic status, and favorable conditions have healthier behaviors (Ozer, 2024). In families where there is a loving bond between family members, children are less likely to develop behavioral problems; on the contrary, when the emotional atmosphere between family members is undesirable and unsafe, children become involved in various types of risk-taking behaviors such as drug use, violence, and delinquency; because the family is the basis for influencing an individual's behavior (Shaheen et al., 2023).

Family factors also affect children's self-esteem. According to research evidence, people who have a well-developed and stable self-concept have experienced a healthy family atmosphere (Naami and Peymannia, 2014). Also, social support from family and friends is significantly and positively related to individuals' self-esteem. When the family atmosphere is such that its members experience emotional intimacy and endless acceptance and understanding, their self-esteem increases (Ozer, 2024). On the other hand, self-esteem is also able to predict individuals' behavior and is a cognitive resource that helps individuals cope with life's challenges. Therefore, if self-esteem is low, individuals cannot act effectively in the face of challenges and are prone to maladaptive behaviors (Martínez-Casanova et al., 2024).

3. Methodology

In this study, 283 undergraduate students of Shiraz University (150 males; 53% and 133 females; 47%) were selected using multi-stage random cluster sampling method in the academic year 1402-1403 and responded to the Iranian Adolescent Risk-taking, Parental Acceptance-Rejection, and Conditional Self-Esteem questionnaires.

The reliability and validity of the instruments were examined using Cronbach's alpha coefficient using SPSS version 26 software and confirmatory factor analysis using AMOS version 24 software. Structural equation modeling with bootstrap test was used in AMOS version 24 software to analyze the data.

4. Conclusion

The findings of the study showed that parental rejection increases the tendency to high-risk behaviors in students by increasing conditional self-esteem. In families where children are rejected by their parents, their parents are not responsive, are indifferent to their children, and the psychological needs of the children are not met by the parents, conditional self-esteem is formed in the children. Conditional self-esteem causes people's sense of worth to depend on the approval of others. Now, if people are in a situation where the sense of worth they need is met through maladaptive behaviors, they are more likely to resort to such behaviors. In general, the results of the present study indicate that the family, as one of the most important institutions of socialization, does not directly but through the reproduction of beliefs related to social approval, social comparison, or self-esteem in children, it creates the basis for their tendency to high-risk behaviors.

خانواده و رفتارهای پرخطر در بزرگسالان نوظهور: نقش واسطه‌ای عزت نفس

کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

سیده حدیث موسوی

دانشیار روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

راضیه شیخ الاسلامی *

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی نقش واسطه‌ای عزت‌نفس مشروط در رابطه پذیرش - طرد والدین و گرایش به رفتارهای پرخطر دانشجویان پرداخت. شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۲۸۳ دانشجوی دوره کارشناسی دانشگاه شیراز بودند که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های خطرپذیری نوجوان ایرانی، پذیرش - طرد والدین و عزت‌نفس مشروط پاسخ دادند. پایایی و روایی ابزارها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی تأییدی احراز شد. برای تحلیل داده‌ها از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری با آزمون بوت‌استرپ در نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ استفاده شد. نتایج حاکی از برازش خوب مدل بود. یافته‌های حاصل از بررسی فرضیه‌های پژوهش نشان داد که پذیرش - طرد والدین به‌طور مستقیم اثر معنی‌داری بر رفتارهای پرخطر ندارد ولی به‌طور مستقیم و مثبت عزت‌نفس مشروط را پیش‌بینی می‌کند. نتایج آزمون بوت‌استرپ حاکی از نقش واسطه‌ای کامل عزت‌نفس مشروط در رابطه بین پذیرش - طرد والدین و گرایش به رفتارهای پرخطر دانشجویان بود؛ بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که خانواده به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای جامعه‌پذیری، نه به‌صورت مستقیم بلکه از طریق بازتولید باورهای وابسته به تأیید اجتماعی، مقایسه اجتماعی و یا عزت‌نفس در فرزندان، زمینه‌ساز گرایش آنان به رفتارهای پرخطر می‌شود.

کلیدواژه‌ها: بزرگسالان نوظهور، پذیرش - طرد والدین، خانواده، رفتارهای پرخطر، عزت‌نفس.

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز است.

* نویسنده مسئول: sheslami@shirazu.ac.ir

مقدمه

از دیرباز تاکنون همواره جوانان قشر تأثیرگذار در همه جوامع بوده‌اند. دوره جوانی از آن جهت که جوانان عهده‌دار مسئولیت‌ها و نقش‌های متعدد و مهمی در جامعه می‌شوند از اهمیت خاصی برخوردار است. مطابق با متون تحولی، جوانی دوره گذر از نوجوانی به بزرگسالی محسوب می‌شود. از این دوره گذر تحت عنوان بزرگسالی نوظهور^۱ نام برده می‌شود. به اعتقاد آرنِت^۲ (2016) بزرگسالی نوظهور دارای ویژگی‌های مختص به خود است، مهم‌ترین ویژگی این دوره تلاش افراد برای کشف هویت در رابطه با شغل، روابط اجتماعی و سایر گزینش‌های شخصی قبل از متعهد شدن به آن‌ها است. در این دوره افراد به دلیل بررسی گزینه‌های مختلف، در شغل و ارتباطات خود بی‌ثبات هستند. دوره گذر از نوجوانی به بزرگسالی (بزرگسالی نوظهور) به لحاظ تحول جوانان، کشف مسائل و مشکلات آنان و سلامت روان، دوره مهمی است (Tabrizi et al., 2024). در واقع، مطالعه شیوه‌های رفتاری و عادات افراد در این دوره حائز اهمیت است (Amin, & Haswita, 2024). دوره گذر از نوجوانی به بزرگسالی مرحله‌ای پرخطر در دوران زندگی هر فردی است و خطرات این دوره در بعضی زمینه‌ها مانند تصادفات روزبه‌روز در حال افزایش است (Jessor et al., 2017). بسیاری از عادات رفتاری ناسالم مانند کشیدن سیگار، رژیم غذایی نامناسب و رفتارهای پرخطر جنسی و تحرک کم از دوره نوجوانی آغاز می‌شود (Tabrizi et al., 2024) و در دوره بزرگسالی نوظهور ادامه پیدا می‌کند. به‌ویژه آن‌که در این دوره تحولی، جوانان اغلب در مورد حفظ سلامت خود بی‌مسئولیت هستند (Tabrizi et al., 2024؛ Huertas et al., 2023)؛ زیرا آگاهی و دانش آن‌ها در این زمینه کم‌تر از بزرگسالان است و تا زمانی که با مشکل مواجه نشوند، متوجه نقایص دانشی خود نمی‌شوند (Tabrizi et al., 2024). ممکن است در این دوره عادت‌های اجتماعی و عاطفی در افراد شکل گیرد که تبدیل به خزانه رفتاری آن‌ها شده و موجبات بهزیستی روان‌شناختی

1. emerging adulthood

2. Arnett, J. J.

(Amin, & Haswita, 2024) یا ظهور مشکلاتی برای سلامت روان (Sarfika et al., 2023) آنان را فراهم آورد. این مشکلات شامل مشکلات عاطفی و رفتاری گوناگون مانند رفتارهای پرخطر^۱ است. رفتارهای پرخطر شامل گروهی از رفتارها مانند پرخاشگری^۲، نوشیدن الکل^۳، مصرف مواد مخدر^۴، برقراری رابطه جنسی زودرس^۵ و رانندگی خطرناک^۶ است. رفتارهای پرخطر، هنجارها و قوانین جامعه بزرگ تر مثل مدرسه و مکان‌های مذهبی را زیرپا می‌گذارد (Jessor et al., 2017). در ایران رفتارهای پرخطر به ۶ دسته تقسیم می‌شوند: ۱- پرخاشگری و خشونت، ۲- مصرف سیگار، ۳- مصرف قلیان، ۴- مصرف مواد مخدر، ۵- مصرف مشروبات الکلی و ۶- رفتار جنسی پیش از ازدواج (قربانعلی‌زاده، ۱۴۰۲). این گونه رفتارها تهدید بالقوه برای سلامت عمومی و فردی محسوب می‌گردند.

امروزه رفتارهای پرخطر به معضل و چالشی بزرگ برای همه جوامع و تمامی کشورها تبدیل شده است و کارشناسان و متخصصان را بر آن داشته است که به دنبال راه‌حل‌های این مسئله اجتماعی باشند (Kabir et al., 2024؛ رضائی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ زیرا رفتارهای پرخطری که از دوران نوجوانی شروع می‌شوند می‌توانند با شدت بیشتری در دوران بزرگ‌سالی در حال ظهور ادامه یابند (Jessor et al., 2017، Green et al., 2023). طبق آمارهای اعلام‌شده، گرایش به رفتارهای پرخطر یک مسئله جهانی است و به مرزهای جغرافیایی خاصی محدود نمی‌شود. خودکشی جوانان در اکثر جوامع در حال افزایش است (Posamentier et al., 2023) از دیگر سو، متأسفانه مصرف الکل به‌عنوان رفتاری که به لحاظ اجتماعی و فرهنگی مقبول است، درآمده است (Huertas et al., 2023). مطابق با آمارهای گزارش‌شده توسط سازمان امور اجتماعی (به نقل از قربانعلی‌زاده، ۱۴۰۲)، میزان رواج مصرف الکل در ایران در افراد بالای ۱۵ سال تا ۶۴ ساله بین ۹ تا ۱۰ درصد برآورد

-
1. risky behaviors
 2. aggression
 3. drinking alcohol
 4. drug use
 5. premature sexual intercourse
 6. dangerous driving

شده است. در ایران به جز مصرف سیگار، گونه‌های دیگر رفتارهای پرخطر در بین جمعیت جوان و نوجوان بسیار شایع شده است. به‌علاوه در جمعیت زنان و دختران نیز سن شروع رفتارهای پرخطر کاهش یافته و گرایش به انجام رفتارهای پرخطر در این جمعیت افزایش یافته است (قربانعلی زاده، ۱۴۰۲). مطابق با آمار رئیس مرکز بهداشت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر اساس آخرین مطالعات کشوری در سال ۱۴۰۰، ۱۴/۱ درصد از مردم کشور مصرف‌کننده دخانیات هستند. روند افزایش دخانیات در جوانان به‌ویژه قلیان در سنین ۱۸ تا ۲۴ سال زیاد است، به‌طوری‌که در زنان ۹۰ درصد و مردان ۳۴ درصد رو به رشد است. وضعیت مصرف سیگار در نوجوانان ۱۳ تا ۱۵ سال در سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۵ به‌ویژه در زنان رو به افزایش بوده و به ۴/۴ درصد رسیده است (سایت وزارت بهداشت، ۱۴۰۳). در این میان دانشجویان به‌عنوان بزرگسالان نوظهور به دلیل آنکه از محیط‌های خانوادگی و آموزشی محدود وارد محیط باز با کنترل‌کنندگی کمتر می‌شوند، بیشتر در معرض رفتارهای پرخطر هستند و این امر می‌تواند برای دوران بزرگسالی آنان پیامدهای ناگواری را به‌دنبال داشته باشد (Jessor et al., 2023). بر این اساس مطالعه و شناسایی ویژگی‌های فردی و عوامل محیطی که دانشجویان را مستعد انجام رفتار پرخطر می‌کند، از اهمیت برخوردار است. به‌ویژه آنکه عواملی که در انجام رفتارهای افراد نقش دارند، در جوامع و فرهنگ‌های مختلف متفاوت است (Tabrizi et al., 2024)؛ بنابراین انجام مطالعات علمی، به شناسایی عوامل مؤثر بر این‌گونه رفتارها در بافت فرهنگی ایران کمک نموده و سیاست‌گذاران سلامت جامعه را قادر می‌سازد با تدوین برنامه‌های پیشگیرانه شرایط و زمینه سلامت جامعه را فراهم آورند. در این راستا، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که چه عواملی زمینه رفتارهای پرخطر را فراهم می‌آورند؟ جهت پاسخگویی به این مسئله به نظریه رفتار مشکل‌آفرین^۱ (Jessor et al., 2017) مراجعه شد. مطابق با این نظریه، سه عامل پیشاینده رفتار

مشکل آفرین هستند: ۱- نظام منشی^۱ (مانند باورهای شخصی^۲)، ۲- نظام محیط ادراک شده^۳ (عوامل خانوادگی^۴، اجتماعی^۵ و فرهنگی^۶)، ۳- نظام رفتار^۷ (رفتار هنجاری^۸ یا رفتار غیر هنجاری^۹). فرض آن است که تعامل شخص با محیط پیرامون خویش سبب آسیب پذیری شخص نسبت به رفتارهای مشکل آفرین می شود.

در نظام محیط ادراک شده، عوامل خانوادگی و در این میان، رفتار والدین از مهم ترین عواملی است که رفتار افراد را تحت تأثیر قرار می دهد. رفتار والدین در حقیقت مجموعه ای از نگرش ها نسبت به فرزند است که به وی انتقال می یابد و در فضای عاطفی ایجاد شده نسبت به کودک ابراز می شود (Nikstat, & Riemann, 2023). از جمله ویژگی های رفتار والدین میزان گرمی و صمیمیت آن ها در برخورد با فرزندان است. از این ویژگی تحت عنوان سازه پذیرش - طرد والدین^{۱۰} یاد می شود. نظریه پذیرش - طرد (Rohner et al., 2012) به طیف روابط بین والدین و فرزندان می پردازد که بیانگر یک پیوستار است که در یک طرف آن پذیرش والدین و در سمت دیگر این پیوستار طرد والدین قرار دارد. در این بعد نه تنها والدین بلکه تمامی انسان ها را می توان قرار داد؛ زیرا تمامی افراد در دوران کودکی خود از مراقبان اصلی خود عشق را دریافت کرده اند؛ بنابراین می توان گفت بعد گرمی با کیفیت پیوند عاطفی میان والدین و فرزندان آن ها که با رفتارهای فیزیکی و بیانی^{۱۱} و نمادین^{۱۲} از سوی والدین برای ابراز احساس خود به فرزندان مشخص می شود، مرتبط است. طرد والدین را می توان به یکی از این چهار صورت تجربه

-
1. Secretary system
 2. personal beliefs
 3. perceived environmental system
 4. familial
 5. social
 6. cultural
 7. behavior system
 8. normative behavior
 9. abnormal behavior
 10. rejection and acceptance of parents
 11. verbal
 12. symbolic

نمود: ۱) سرد و بی‌محبت^۱ در مقابل گرمی و مهربانی^۲، ۲) خصمانه و پرخاشگرانه^۳، ۳) بی‌تفاوتی و غفلت ورزیدن^۴، ۴) طرد نامتمایز^۵. در طرد نامتمایز فرزندان این باور را دارند که والدینشان به آنها اهمیت نمی‌دهند و آنها را دوست ندارند حتی در صورتی که هیچ نشانه رفتاری آشکاری برای این موضوع مبنی بر نادیده گرفتن از سوی والدین و بی‌مهری والدین نسبت به فرزندان وجود نداشته باشد. گرمی والدین زمانی تجربه می‌شود که والدین با احساس مبتنی بر عشق نسبت به فرزندان خود رفتار می‌کنند و رفتارشان محبت‌آمیز است. پرخاشگری به هرگونه رفتاری که به فرزند آسیب می‌رساند، گفته می‌شود. غفلت نسبت به کودکان شامل کوتاهی کردن در تأمین نیازهای مادی و جسمی فرزندان، عدم توجه مناسب نسبت به نیازهای اجتماعی و عاطفی کودکان و عدم پاسخ‌گویی و در دسترس نبودن والدین است. نظریه پذیرش - طرد والدین یک نظریه جامعه‌پذیری است که می‌کوشد پیامدهای عمده پذیرش - طرد والدین را در رشد رفتاری، شناختی و عاطفی کودکان و عملکرد شخصیتی بزرگسالان توضیح دهد و پیش‌بینی کند (Rohner, 1984)؛ (Rohner et al., 2012). رفتار والدینی ادراک‌شده به‌طور سیستماتیک با رفتارهای مشکل‌آفرین در سنین مختلف ارتباط دارد. همچنین ادراک کودکان از رفتار والدینشان و نوع تعامل با والدینشان در بروز رفتار مشکل‌آفرین بسیار مهم است (Shaheen et al., 2023). با توجه به شواهد بیان‌شده به نظر می‌رسد پذیرش - طرد والدین بر گرایش به رفتار پرخطر بزرگسالان نوظهور اثرگذار باشند؛ اما چالش اصلی پژوهش حاضر آن است که این اثرگذاری از طریق چه مکانیزمی صورت می‌گیرد؟ به‌منظور پاسخگویی به این چالش مجدداً به نظریه رفتار مشکل‌آفرین مراجعه شد.

مطابق با نظریه رفتار مشکل‌آفرین، در کنار عوامل محیطی، عوامل فردی نیز در رفتارهای مشکل‌آفرین نقش دارند (Jessor et al., 2017). از جمله عوامل فردی می‌توان از

1. cold and unloving
2. warmth and kindness
3. hostile and aggressive
4. indifference and neglect
5. undifferentiated rejection

باورهای افراد نام برد (Jessor et al., 2017؛ Jessor & Jessor, 1977, 1984). باورهایی که افراد در مورد خود دارند، زمینه‌ساز رفتارهای آنان است. نقش باورهای افراد در شکل‌گیری قصد انجام یک رفتار در آینده انکارناپذیر است (عباداللهی و همکاران، ۱۳۹۹). بعضی باورها منعکس‌کننده ظرفیت افراد برای انجام رفتار هستند، بعضی باورها منعکس‌کننده تأثیرات اجتماع (Noorollahi, 2021) یا هنجارهای مورد انتظار برای انجام یک رفتار هستند و برخی دیگر از باورها نیز قضاوت ارزشی فرد در مورد خود را شامل می‌شود (Adibian, 2025). باورهایی که قضاوت ارزشی را در بر می‌گیرد به عزت‌نفس^۱ اشاره دارد. عزت‌نفس از جمله عوامل فردی مهم در عملکرد افراد است. عزت‌نفس عموماً بین تجربه‌های مختلف افراد و مشکلات رفتاری خصوصاً در نوجوانی یک میانجی است؛ زیرا خودآگاهی افراد نقش اساسی در پیشگیری از رفتارهای پرخطر دارد (Posamentier et al., 2023). در واقع عزت‌نفس نه تنها به خودی خود یک عامل مهم است، بلکه ممکن است بر چگونگی تأثیر سایر تجربیات و عوامل بر رفتار نوجوانان نیز تأثیر بگذارد.

طبقه‌بندی‌های مختلفی از عزت‌نفس وجود دارد. دسی و ریان^۲ (1995) عزت‌نفس را به دو نوع عزت‌نفس مشروط^۳ و عزت‌نفس حقیقی^۴ تقسیم نموده‌اند. عزت‌نفس مشروط بیانگر احساس ناشی از تطابق عملکرد خویش با استانداردهای عالی یا انتظارات بین فردی یا درون روانی فرد نسبت به خود است. لازمه عزت‌نفس مشروط، مقایسه اجتماعی است؛ زیرا فرد برای این که به‌طور درونی احساس شایستگی کند باید معیارهای تحمیلی بیرونی را رعایت نماید و خود را نسبت به دیگران بسنجد. در مقابل، عزت‌نفس حقیقی بر اساس یک احساس ارزشمندی قوی از خود است و وابسته به معیارهای تحمیلی بیرونی و یا مقایسه اجتماعی نیست. این نوع عزت‌نفس پایدارتر و ایمن‌تر است.

مطابق با ادبیات پژوهش، عزت‌نفس مشروط به لحاظ کارکردی همانند عزت‌نفس

1. self-esteem

2. Deci, E. L., & Ryan, R. M.

3. contingent self-esteem

4. true self-esteem

پایین است (Di Paula, & Johnson, 2002; Rogers, 1951; Deci, & Ryan, 1995). به این معنا که افرادی که دارای عزت‌نفس مشروط هستند، در معرض انواع آسیب‌پذیری قرار می‌گیرند (Zeigler-Hill, 2006). این افراد منفعل، مضطرب و بازدارنده هستند (Gillath et al., 2005). عزت‌نفس مشروط باعث می‌شود افراد خودانتقادگر و بیش‌ازحد جاه‌طلب، کنترل‌کننده و پرخاشگر شوند و پس از شکست، ناامیدی یا عصبانیت را تجربه کنند (Lin et al., 2022; Siegrist et al., 2004). در مطالعه‌ای، بلوم^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهش خود با عنوان «توسعه و اعتبارسنجی دو معیار عزت‌نفس مشروط» بر روی ۲۱۵ دانشجوی کارشناسی رشته‌های مختلف علوم اجتماعی دانشگاه استکهلم و سوئد دریافتند که افراد با نمرات بالا در عزت‌نفس مشروط، برانگیختگی فیزیولوژیکی و ناراحتی بیشتری را در یک موقعیت عملکردی نسبت به افرادی که نمرات پایینی دارند، نشان می‌دهند. در نتیجه، افراد دارای این نوع باور، به دلیل داشتن حس اولیه پایین از عزت‌نفس، احتمالاً نسبت به ضعف‌های خود یک نگرش بیش‌ازحد انتقادی و غیرقابل‌بخشش ایجاد می‌کنند که منجر به تلاش‌های خسته‌کننده می‌شود. در واقع، این نوع الگو به‌طور گسترده‌ای با سندرم‌های مرتبط با استرس (Johnson, 2002) مانند افسردگی درمانده‌ساز و فرایند فرسودگی شغلی مرتبط است (Hallsten et al., 2005).

با توجه به آنچه گفته شد، هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر پذیرش - طرد والدین بر گرایش بزرگسالان نوظهور به انجام رفتارهای پرخطر با واسطه‌گری عزت‌نفس مشروط در بین دانشجویان دانشگاه شیراز است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های انجام‌گرفته در جوامع مختلف تأثیر عوامل خانوادگی بر گرایش فرزندان به رفتارهای پرخطر را نشان داده‌اند. در پژوهش‌های متعدد مانند پژوهشی که نیکستات و

1. Blom, V.

ریمان^۱ (۲۰۲۳) با عنوان «تفاوت در رفتار والدینی منابع سیستماتیک محیط غیرمشترک برای درونی کردن و بیرونی کردن رفتار مشکل آفرین» بر روی دوقلوهای آلمانی انجام دادند، نشان داده شد که فرزندپروری کمتر مثبت مادر همراه با فرزندپروری منفی تر پدر به طور قابل توجهی منجر به گرایش فرزندان به رفتارهای پرخطر می شود.

نتایج مطالعه طولی از^۲ (۲۰۲۴) با عنوان «حمایت اجتماعی، خودکارآمدی، عزت نفس و بهزیستی در قرنطینه کووید-۱۹: یک مطالعه دو موجی بر روی دانشجویان دانمارکی» حاکی از آن است که حمایت اجتماعی عنصر مهمی است که از فرد در برابر شرایط استرس زا مراقبت می کند. کاهش حمایت اجتماعی از سوی منابع مختلف (مانند خانواده و دوستان و افراد مهم زندگی) تأثیر سویی بر بهزیستی روانی دارد.

همچنین شاهین^۳ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان «عملکرد خانواده و مشکلات رفتاری در نوجوانان: عزت نفس به عنوان واسطه و تربیت مادر به عنوان تعدیل کننده» بر روی نوجوان پاکستانی، نشان دادند که در خانواده هایی که پیوند محبت آمیز در بین اعضای خانواده وجود دارد، به احتمال کمتر فرزندان دچار مشکلات رفتاری می شوند؛ در مقابل، وقتی جو عاطفی بین اعضای خانواده نامطلوب و نایمن باشد، فرزندان درگیر انواع رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد مخدر، خشونت و بزهکاری می شوند؛ زیرا خانواده اصل و اساس تأثیرگذاری بر رفتار فرد است.

نعامی و پیمان نیا (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان «تحلیل نقش جو عاطفی خانواده بر خودپنداره در نوجوانان بزهکار» انجام دادند. نتایج حاکی از آن بود که جو عاطفی در خانواده بزهکاران، نامطلوب تر از همتایان عادی آنها است. در این خانواده ها فرزندان احساس عدم امنیت و غفلت و بی محبتی دارند و والدین نسبت به آنها بی اعتماد هستند. بی اعتمادی والدین به فرزندان در واقع پیام طرد شدن را به فرزندان منتقل می کند که بر تمایل فرزندان به رفتارهای پرخطر اثرگذار است.

1. Nikstat, & Riemann

2. Ozer

3. Shaheen

با توجه هدف پژوهش حاضر مبنی بر بررسی نقش واسطه‌ای عزت‌نفس مشروط در رابطه بین پذیرش طرد والدین و رفتارهای پرخطر در ادامه به پژوهش‌های انجام‌شده در مورد اثر خانواده بر عزت‌نفس و سپس رابطه بین عزت‌نفس و رفتارهای پرخطر پرداخته می‌شود.

نتایج پیشینه پژوهش حاکی از اثر محیط خانوادگی بر عزت‌نفس فرزندان است (Widyastuti et al., 2023؛ Posamentier et al., 2023). ژانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در فرا تحلیل خود با بررسی ۲۵۴ مطالعه مستقل با عنوان «بررسی فرا تحلیلی تأثیر بدرفتاری با کودک بر عزت‌نفس: ۱۹۸۱ تا ۲۰۲۱» نشان دادند که اثر رابطه والد - فرزندی بر عزت‌نفس فرزندان با توجه به سن فرزندان متفاوت است؛ به طوری که هرچه سن فرزندان کمتر باشد (کمتر از ۱۸ سال) اثر بدرفتاری والدین بر کاهش عزت‌نفس بیشتر است و در عزت‌نفس فرزندان کوچک‌تر در مقایسه با فرزندان بزرگ‌تر کاهش بیشتری رخ می‌دهد. با توجه به نتایج این پژوهش، عزت‌نفس در عین حال که از محیط خانوادگی اثر می‌پذیرد، خود نیز بر تمایلات رفتاری افراد اثرگذار است.

یافته‌های پژوهش نعامی و پیمان‌نیا (۱۳۹۳) با عنوان «تحلیل نقش جو عاطفی خانواده بر خودپنداره در نوجوانان بزهکار» نشانگر آن است که افرادی که خودپنداره خوب، رشد یافته و باثباتی دارند، جو خانوادگی سالمی را تجربه کرده‌اند.

شاهین و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان «عملکرد خانواده و مشکلات رفتاری در نوجوانان: عزت‌نفس به عنوان واسطه و تربیت مادر به عنوان تعدیل کننده» که با روش طولی بر روی نوجوانان پاکستانی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبت مادر و فرزند و ادراک مثبت فرزندان از عملکرد خانواده موجب عزت‌نفس بالای فرزندان می‌شود که این مسئله به نوبه خود کاهش مشکلات رفتاری را به دنبال دارد.

همچنین، در مطالعه طولی از (۲۰۲۴) با عنوان «حمایت اجتماعی، خودکارآمدی، عزت‌نفس و بهزیستی در قرنطینه کووید-۱۹: یک مطالعه دو موجی بر روی دانشجویان

دانمارکی» مشخص گردید حمایت اجتماعی از سمت خانواده و دوستان به طور معنی دار و مثبتی با عزت نفس افراد ارتباط دارد. وقتی که فضای خانواده به گونه‌ای باشد که اعضای آن صمیمیت عاطفی و پذیرش و درک بی‌پایانی را تجربه کنند، عزت نفسشان افزایش می‌یابد و آن‌هم به نوبه خود بر سلامت روان و بهزیستی اثرگذار است. در واقع، عزت نفس یک منبع شناختی است که به افراد کمک می‌کند تا با چالش‌های زندگی کنار بیایند.

پژوهش‌های متعددی نیز به نقش عزت نفس بالا به عنوان یک عامل محافظتی و عزت نفس پایین به عنوان عاملی که احتمال رفتارهای پرخطر را افزایش می‌دهد، اشاره نموده‌اند. برای مثال، مارتینز کازانوا^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در یک مطالعه با عنوان «عزت نفس و رفتار پرخطر در نوجوانان: یک مرور سیستماتیک» با بررسی ۱۷۳۷ مطالعه و گونزالز^۲ و همکاران (۲۰۲۳) با بررسی دانشجویان اسپانیایی در پژوهشی تحت عنوان «سبک زندگی سالم در نوجوانی در رابطه با عزت نفس و تفاوت‌های جنسیتی» و گن^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان «بیگانگی از مدرسه و قلدری سایبری در نوجوانان چینی: با واسطه‌گری عزت نفس و هوش هیجانی» که بر روی دانشجویان چینی انجام شد و پژوهش دانکان پلومر^۴ و همکاران (۲۰۲۳) بر روی دانشجویان دانشگاه استرالیا با عنوان «رابطه بین کمال‌گرایی بالینی و آسیب به خود غیر خودکشی: نقش اجتناب تجربی، عزت نفس و منبع کنترل» نشان دادند چنانچه عزت نفس پایین باشد، افراد در قبال چالش‌ها نمی‌توانند به صورت کارآمدی عمل کنند و مستعد رفتارهای ناسازگارانه می‌شوند.

با توجه به مبانی نظری و شواهد گزارش شده مبنی بر اثرپذیری عزت نفس از محیط خانوادگی و درعین حال رابطه بین عزت نفس و رفتارهای پرخطر، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای عزت نفس مشروط در رابطه بین پذیرش - طرد والدین و گرایش به

1. Martínez-Casanova

2. González

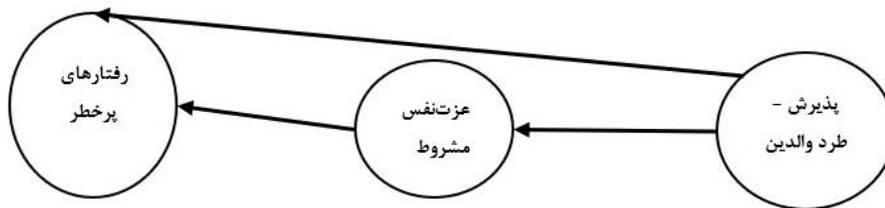
3. Gan

4. Duncan-Plummer

رفتارهای پرخطر بود.

مدل پیشنهادی پژوهش حاضر در شکل ۱ آورده شده است:

شکل ۱. مدل پیشنهادی پژوهش

با توجه به هدف و مدل ارائه شده در شکل ۱، فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از:

- ۱- پذیرش - طرد والدین بر گرایش به رفتارهای پرخطر اثر مستقیم دارد.
- ۲- پذیرش - طرد والدین بر عزت نفس مشروط اثر مستقیم دارد.
- ۳- عزت نفس مشروط بر گرایش به رفتارهای پرخطر اثر مستقیم دارد.
- ۴- عزت نفس مشروط در رابطه پذیرش - طرد والدین با گرایش به رفتارهای پرخطر نقش واسطه‌ای دارد.

روش

این پژوهش از نوع توصیفی - همبستگی است و بر اساس روش مدل‌یابی معادلات ساختاری روابط علی بین متغیرها بررسی شده است. در این پژوهش رفتارهای پرخطر به‌عنوان متغیر درون‌زا، پذیرش - طرد والدین به‌عنوان متغیر برون‌زا و عزت نفس مشروط به‌عنوان متغیر واسطه‌ای بررسی شدند. همه متغیرها به‌صورت مکنون بودند.

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانشجویان زن و مرد دوره کارشناسی دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند. حجم نمونه شامل ۲۸۳ نفر (۱۵۰ مرد؛ ۵۳ درصد و ۱۳۳ زن؛ ۴۷ درصد) بود. محدوده سنی شرکت‌کنندگان در پژوهش بین ۱۸ تا ۲۴ سال بود که میانگین سنی آنان ۲۰/۴۱ و انحراف معیار ۰/۱۰ سال بود. لازم به ذکر است

که با توجه به نظر کلاین^۱ (2023) مبنی بر آن که در پژوهش‌هایی که به روش مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام می‌شوند حداقل حجم نمونه ۲۰۰ مورد است و برای هر پارامتر مدل پژوهش حداقل ۱۰ تا ۲۰ آزمودنی لازم است، تعداد شرکت‌کنندگان تعیین شد. شرکت‌کنندگان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا از بین ۹ دانشکده دانشگاه شیراز، ۵ دانشکده و از هر دانشکده ۴ کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد و پرسشنامه‌ها بین دانشجویان کارشناسی این کلاس‌ها با چیدمان تصادفی توزیع شد. دانشکده‌های شرکت‌کنندگان شامل علوم تربیتی و روان‌شناسی (۷۸ نفر، ۲۷/۵۶٪)، حقوق و علوم سیاسی (۴۵ نفر، ۱۵/۹٪)، علوم (۲۰ نفر، ۷/۷۰٪)، مهندسی ۱ (۵۱ نفر، ۱۸/۲۰٪) و مهندسی ۲ (۸۹ نفر، ۳۱/۴۵٪) بود. در پژوهش حاضر به منظور رعایت اخلاق پژوهش، رضایت آگاهانه آزمودنی‌ها کسب شد و به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات محرمانه خواهد بود و نیازی به ذکر نام و نام خانوادگی نیست. در پژوهش حاضر از سه ابزار استفاده شد که عبارت‌اند از:

پرسشنامه خطرپذیری نوجوان ایرانی: برای سنجش رفتارهای پرخطر از پرسشنامه خطرپذیری نوجوان ایرانی استفاده شد. این پرسشنامه توسط زاده محمدی و همکاران در سال ۱۳۹۰ تدوین گردیده است که شامل ۳۸ گویه است و ۷ گونه رفتار پرخطر را می‌سنجد: مصرف مواد مخدر (۸ گویه: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸)، مصرف الکل (۶ گویه: ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)، سیگار کشیدن (۵ گویه: ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹)، خشونت (۵ گویه: ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴)، روابط جنسی (۴ گویه: ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹)، گرایش به جنس مخالف (۴ گویه: ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳) و رانندگی خطرناک (۶ گویه: ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸). گویه‌ها با طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از (۱) کاملاً مخالفم تا (۵) کاملاً موافقم نمره‌گذاری می‌شوند. در این پرسشنامه حداقل نمره ۳۸ و حداکثر نمره ۱۹۰ است و نمره هر بعد از طریق مجموع گویه‌هایش به دست می‌آید. زاده محمدی و همکاران (۱۳۹۰) برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کرده که مقدار آن برای کل پرسشنامه ۰/۹۳ و

1. Kline, R. B.

برای هر خرده‌مقیاس شامل مصرف مواد مخدر: ۰/۹۰، مصرف الکل: ۰/۹۰، سیگار کشیدن: ۰/۹۳، خشونت: ۰/۷۸، روابط جنسی: ۰/۸۷، گرایش به جنس مخالف: ۰/۸۳ و رانندگی خطرناک: ۰/۷۴ به دست آوردند. روایی محتوایی پرسشنامه نیز از نظر ۸ متخصص روان‌شناسی و روان‌پزشکی مطلوب بود. در پژوهشی در ایران که براهوئی و همکاران (۱۴۰۲) انجام دادند ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ به دست آمد. در پژوهش حاضر برای بررسی روایی از روش تحلیل عاملی تأییدی (به روش بیشینه درست‌نمایی) با استفاده از نرم‌افزار AMOS (نسخه ۲۴) استفاده شد. دامنه بارهای عاملی هر خرده‌مقیاس به این شرح است: مصرف مواد مخدر (۰/۶۵ - ۰/۴۲)، مصرف الکل (۰/۸۲ - ۰/۵۳)، سیگار کشیدن (۰/۷۹ - ۰/۶۶)، خشونت (۰/۶۹ - ۰/۴۷)، روابط جنسی (۰/۸ - ۰/۵۴)، گرایش به جنس مخالف (۰/۸۴ - ۰/۵۶)، رانندگی خطرناک (۰/۸۲ - ۰/۳۵). همه بارهای عاملی در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار بودند. شاخص‌های نیکویی برازش مدل ($PCLOSE=۰/۰۵$, $RMSEA=۰/۰۵$, $TLI=۰/۹۰$, $CFI=۰/۹۰$, $IFI=۰/۹۰$, $\chi^2/df=۱/۸۶$) به دست آمد که نشان می‌دهد مدل از برازش خوبی برخوردار بود. برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد که مقدار آن برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ و برای هر خرده‌مقیاس: مصرف مواد مخدر: ۰/۷۴، مصرف الکل: ۰/۸۴، سیگار کشیدن: ۰/۸۷، خشونت: ۰/۷۱، روابط جنسی: ۰/۸۶، گرایش به جنس مخالف: ۰/۷۷ و رانندگی خطرناک: ۰/۸۲ به دست آمد. مقادیر به دست آمده نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه است.

پرسشنامه پذیرش - طرد والدین^۱: این پرسشنامه توسط روهرنر و خالق^۲ در سال ۲۰۰۵ برای اندازه‌گیری پذیرش و طرد ادراک شده تهیه شده است که دارای دو نسخه جداگانه برای پدر و مادر و یک نسخه پدرم / مادرم است. در پژوهش حاضر از فرم کوتاه ۲۴ گوی‌های نسخه پدرم / مادرم استفاده شد که شامل چهار خرده‌مقیاس است: ۱- محبت و

1. Parental Acceptance-Rejection Questionnaire
2. Rohner, R. P., & Khaleque, A.

صمیمیت (۹ گویه: ۱، ۳، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۹، ۲۲، ۲۴)، ۲- پرخاشگری و خصومت (۶ گویه: ۴، ۶، ۱۰، ۱۴، ۱۸، ۲۰)، ۳- غفلت و نادیده گرفتن (۵ گویه: ۲، ۷، ۱۱، ۱۵، ۲۳)، ۴- طرد نامتمایز (۴ گویه: ۵، ۸، ۱۶، ۲۱). گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت چهاردرجه‌ای از تقریباً همیشه نادرست (۱) تا تقریباً همیشه درست (۴) نمره‌گذاری می‌شوند. گویه‌های بعد محبت و صمیمیت به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند تا نمره سردی / عدم محبت که نشان‌دهنده طرد ادراک شده است، به دست آید. لازم به ذکر است که در این پرسشنامه نمره بیشتر نشانگر طرد بیشتر والدین است. کمترین نمره ۲۴ و بیشترین نمره ۹۶ و نمره بیشتر نشان‌دهنده طرد است. روهنر و خالق (۲۰۰۵) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه پذیرش - طرد والدین را در آمریکا ۰/۷۷ به دست آورده است و گزارش کردند که نتایج تحلیل عاملی صورت گرفته در همه جوامع یکسان و روایی مورد تأیید است. در ایران، درزی‌رامندی و شیخ‌الاسلامی (۱۳۹۶) از فرم کوتاه (۲۴ گوی‌های) برای سنجش پذیرش - طرد پدران و مادران به‌طور جداگانه استفاده کردند و برای بررسی روایی پرسشنامه، روش تحلیل عاملی تأییدی با روش بیشینه درست‌نمایی را بکار گرفتند که ساختار چهار عاملی آن مورد تأیید قرار گرفت و برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده نمودند که مقادیر آن برای فرم مادران: محبت و صمیمیت ۰/۹۶، پرخاشگری و خصومت ۰/۹۲، غفلت و نادیده گرفتن ۰/۹۴، طرد نامتمایز ۰/۹۳ و برای کل پرسشنامه: ۰/۹۷ و برای فرم پدران: محبت و صمیمیت ۰/۹۵، پرخاشگری و خصومت ۰/۹۴، غفلت و نادیده گرفتن ۰/۹۳، طرد نامتمایز ۰/۸۸ و برای کل پرسشنامه: ۰/۹۵ به دست آمد. در پژوهش حاضر برای بررسی روایی از روش تحلیل عاملی تأییدی (به روش بیشینه درست‌نمایی) با استفاده از نرم‌افزار AMOS (نسخه ۲۴) استفاده شد و دامنه بارهای عاملی هر خرده‌مقیاس به این شرح به دست آمد: سردی (۰/۷۹ - ۰/۵۲)، خصومت (۰/۷۱ - ۰/۴۲)، غفلت (۰/۶۶ - ۰/۵۷)، طرد نامتمایز (۰/۸۵ - ۰/۳۹). همه بارهای عاملی در سطح $P < 0.001$ معنی‌دار بودند. در تحلیل عاملی تأییدی گویه ۱ از خرده‌مقیاس سردی به دلیل بارعاملی کمتر از ۰/۳۲ حذف گردید. شاخص‌های نیکویی برازش مدل ($\chi^2/df=1/95$ ، $IFI=0/92$ ،

CFI=۰/۹۲، TLI=۰/۹۱، RMSEA=۰/۰۵، PCLOSE=۰/۰۵) به دست آمد که نشان می‌دهد مدل از برازش خوبی برخوردار بود. برای بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد که مقادیر آن برای خرده مقیاس‌ها: سردی ۰/۸۵، پرخاشگری و خصومت ۰/۷۲، غفلت و نادیده گرفتن ۰/۷۵، طرد نامتامیز ۰/۷۲ و برای کل پرسشنامه: ۰/۸۲ به دست آمد. مقادیر به دست آمده نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه است.

پرسشنامه عزت‌نفس مشروط^۱: برای سنجش عزت‌نفس مشروط از پرسشنامه عزت‌نفس مشروط جانسون و بلوم^۲ (2007) استفاده شد. این پرسشنامه ۲۶ گویه و دو خرده مقیاس دارد: ۱- عزت‌نفس مبتنی بر شایستگی که بیانگر شایستگی و قدردانی دیگران از دستاوردهای فرد است، ۲- عزت‌نفس مبتنی بر رابطه که در این بعد امنیت عاطفی و نزدیکی به دیگران تعیین‌کننده عزت‌نفس فرد است و بیانگر نیاز فرد به عشق، ترس از طرد شدن، سرکوب نیازهای خود و اجتناب از تعارض است. سازندگان پرسشنامه، این دو عامل اصلی را به عنوان دو مقیاس مجزا مورد تحلیل عاملی قرار دادند که در نهایت نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داده است که مقیاس اول که عزت‌نفس مبتنی بر شایستگی است خود دارای دو بعد است: ۱- وابستگی به شایستگی که نشان‌دهنده احساس ارزش خود وابسته به موفقیت و عملکرد بالا است و ۸ گویه دارد (گویه‌های: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸)، ۲- خودسرزنشگری که دربرگیرنده خودسرزنشگری اغراق‌آمیز و احساس بی‌کفایتی و ناامیدی نسبت به خویش است و ۴ گویه دارد (گویه‌های: ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲). مقیاس دوم که عزت‌نفس مبتنی بر رابطه است نیز دارای ۳ بعد است: ۱- طرد که شامل احساس از دست دادن عزت‌نفس ناشی از طرد شدن از سوی افراد مهم زندگی است که ۶ گویه دارد (گویه‌های: ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸)، ۲- وابستگی به عشق نشان‌دهنده نیاز به محبت و حمایت دیگران برای ارزشمند شمردن خویش است و ۴ گویه دارد (گویه‌های: ۱۹، ۲۰،

1. Contingent Self-Esteem Questionnaire

2. Johnson, M., & Blom, V.

۲۱، ۲۲)، ۳- تبعیت که منعکس کننده اطاعت کردن از دیگران و سرکوب کردن نیازهای خویش به منظور اجتناب از طردشدگی که ۴ گویه دارد (گویه‌های: ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶). پاسخ به گویه‌های این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) است. در پژوهش جانسون و بلوم (2007) برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که به ترتیب برای مقیاس عزت نفس مبتنی بر شایستگی، ضریب برابر با ۰/۸۹ و برای مقیاس عزت نفس مبتنی بر رابطه، ضریب برابر با ۰/۸۸ به دست آمد و پایایی بازآزمایی (با فاصله زمانی پنج هفته) برای دو خرده مقیاس به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۸۰ به دست آمد. این پژوهشگران برای بررسی روایی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده کردند و شاخص‌های برازش نشان از مطلوبیت مدل و احراز روایی داشت. در ایران در پژوهش فیروزبخت (۱۳۹۸) ضریب آلفای کرونباخ برای عزت نفس مبتنی بر شایستگی ۰/۸۳ و برای عزت نفس مبتنی بر رابطه ۰/۸۸ به دست آمد و برای بررسی روایی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش مذکور ساختار عاملی این ابزار را مورد تأیید قرار داد.

در پژوهش حاضر برای بررسی روایی از روش تحلیل عاملی تأییدی (به روش بیشینه درست‌نمایی) با استفاده از نرم‌افزار AMOS (نسخه ۲۴) استفاده شد و دامنه بارهای عاملی هر خرده مقیاس عزت نفس مبتنی بر شایستگی به این صورت به دست آمد: وابستگی به شایستگی (۰/۷۳ - ۰/۳۵)، خودسرزنشگری (۰/۸۶ - ۰/۶۸). دامنه بارهای عاملی هر خرده مقیاس عزت نفس مبتنی بر رابطه نیز به این شرح بود: طرد (۰/۸۰ - ۰/۵۶)، وابستگی به عشق (۰/۸۹ - ۰/۵۷)، تبعیت (۰/۸۸ - ۰/۶۰). لازم به ذکر است که بارهای عاملی مربوط به گویه‌های هر دو مقیاس در سطح $P < 0/001$ معنی‌دار بودند. شاخص‌های نیکویی برازش مدل برای بعد عزت نفس مبتنی بر شایستگی ($CFI=0/96$, $IFI=0/96$, $\chi^2/df=2/2$), $PCLOSE=0/07$, $RMSEA=0/06$, $TLI=0/95$) و شاخص‌های نیکویی برازش مدل برای بعد عزت نفس مبتنی بر رابطه ($CFI=0/96$, $IFI=0/96$, $\chi^2/df=2/4$), $PCLOSE=0/05$, $RMSEA=0/07$) به دست آمد که نشان می‌دهد مدل از برازش خوبی

برخوردار بود. برای بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد که مقادیر آن برای بعد عزت‌نفس مبتنی بر شایستگی (وابستگی به شایستگی ۰/۸۱، خودسرزنشگری ۰/۸۶، نمره کل ۰/۸۹) و برای بعد عزت‌نفس مبتنی بر رابطه (طرد ۰/۸۷، وابستگی به عشق ۰/۸۵، تبعیت ۰/۸۵، نمره کل ۰/۹۱) به دست آمد. مقادیر به دست آمده نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره و کجی و کشیدگی و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶، استفاده شد. در آمار استنباطی به منظور آزمون فرضیه‌ها و مدل پژوهش از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری و برای بررسی معنی‌داری نقش متغیر واسطه‌ای از آزمون بوت‌استرپ^۱ با به کارگیری نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمرات و میزان شاخص‌های کجی^۲ و کشیدگی^۳ متغیرها گزارش شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	کجی	کشیدگی
سردی/عدم محبت	۱۴/۱۹	۰/۲۵	۸	۳۲	۱/۰۱۹	۱/۷
پرخاشگری و خصومت	۸/۱۱	۰/۱۴	۶	۲۳	۲/۰۱	۶/۴۵
غفلت و نادیده گرفته شدن	۷/۳۳	۰/۱۳	۵	۱۸	۱/۳۱	۲/۵
طرد نامتمایز	۵/۹	۰/۱۱	۴	۱۶	۱/۸	۵/۶
نمره کل پذیرش - طرد	۳۵/۵	۰/۵۴	۲۳	۸۸	۱/۶۵	۴/۹۷

1. bootstrap
2. skewness
3. kurtosis

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	کجی	کشیدگی
والدین						
عزت نفس مبتنی بر شایستگی	۳۴/۸	۰/۵۴	۱۲	۵۵	-۰/۱۰۴	-۰/۴۰۵
عزت نفس مبتنی بر رابطه	۴۰/۱	۰/۶۶	۱۴	۷۰	۰/۱۲۸	-۰/۰۴۶
نمره کل عزت نفس مشروط	۷۴/۹	۱/۱	۲۶	۱۲۲	-۰/۰۳۲	-۰/۰۶۸
مصرف مواد مخدر	۱۱/۴	۰/۲۴	۸	۳۳	۱/۹۸	۵/۲۳
مصرف الکل	۱۱/۷۴	۰/۳۳	۶	۳۰	۱/۰۰۳	۰/۴۲۶
سیگار کشیدن	۸/۱۵	۰/۲۵	۵	۲۵	۱/۶۸	۲/۷۵
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	کجی	کشیدگی
خشونت	۹/۸۳	۰/۲۳	۵	۲۱	۰/۷۱۳	-۰/۲۲۷
روابط جنسی	۱۰/۸۶	۰/۲۸	۴	۲۰	۰/۱۳۵	-۰/۹۶۳
گرایش به جنس مخالف	۱۲/۱	۰/۲۶	۴	۲۰	-۰/۲۳۹	-۰/۸۷۵
رانندگی خطرناک	۱۴/۸	۰/۳	۶	۲۵	-۰/۰۸۹	-۰/۷۵۱
نمره کل رفتارهای پرخطر	۷۸/۹	۱/۳۲	۳۸	۱۵۴	۰/۵۴۸	۰/۳۰۲

برای ارائه تصویری روشن از ارتباط میان متغیرهای پژوهش، ضریب همبستگی پیرسون^۱ (مرتب به صفر) بین کل متغیرها محاسبه گردید. ماتریس همبستگی به دست آمده بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است. همان طور که یافته‌ها نشان می‌دهند ضرایب در سطح $P < ۰/۰۱$ و $P < ۰/۰۵$ معنی دار هستند.

1. Pearson

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۹- مصرف مواد	۰/۱۹ ^{***}	۰/۲۴ ^{**}	۰/۱۵ [*]	۰/۱۶ ^{**}	۰/۲۲ ^{**}	۰/۱۴ [*]	۰/۰۷	۱۱/۰	۱							
۱۰- مصرف الکل	۰/۱۵ [*]	۰/۱۲ [*]	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۱۳ [*]	۰/۱۷ ^{**}	۰/۱۴ [*]	۰/۱۷ ^{**}	۰/۶۰ ^{**}	۱						
۱۱- سیگار کشیدن	۰/۲۱ ^{**}	۰/۱۳ ^{**}	۰/۱۰	۰/۱۳ ^{**}	۰/۱۰	۰/۰۷	۰/۱۰۳	۰/۱۰	۰/۶۲ ^{**}	۰/۶۳ ^{**}	۱					
۱۲- خشونت	۰/۲۶ ^{**}	۰/۳۰ ^{**}	۰/۳۱ ^{**}	۰/۲۱ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}	۰/۴۴ ^{**}	۰/۲۸ ^{**}	۰/۳۲ ^{**}	۰/۴۱ ^{**}	۰/۳۲ ^{**}	۰/۲۷ ^{**}	۱				
۱۳- روابط جنسی	۰/۳۰ ^{**}	۰/۲۵ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۱۵ [*]	۰/۲۹ ^{**}	۰/۲۴ ^{**}	۰/۳۵ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}	۰/۳۷ ^{**}	۰/۵۰ ^{**}	۰/۳۷ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}	۱			
۱۴- گرایش به جنس مخالف	۰/۱۹ ^{**}	۰/۱۶ ^{**}	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۷	۰/۱۹ ^{**}	۰/۲۴ ^{**}	۰/۲۶ ^{**}	۰/۲۷ ^{**}	۰/۳۴ ^{**}	۰/۵۰ ^{**}	۰/۳۶ ^{**}	۰/۳۱ ^{**}	۰/۶۴ ^{**}	۱		
۱۵- رانندگی خطرناک	۰/۰۸	۰/۱۰	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۰۹	۰/۱۴ [*]	۱۱/۰	۰/۱۴ [*]	۰/۲۵ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۲۹ ^{**}	۰/۲۹ ^{**}	۰/۳۴ ^{**}	۱	
۱۶- رفتارهای پرخطر	۰/۲۸ ^{**}	۰/۲۵ ^{**}	۰/۲۲ ^{**}	۰/۱۶ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۲۷ ^{**}	۰/۲۶ ^{**}	۰/۲۹ ^{**}	۰/۲۸ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۵۷ ^{**}	۰/۸۴ ^{**}	۰/۸۲ ^{**}	۰/۵۸ ^{**}	۱

P<۰/۰۵ و P<۰/۰۱

برای اطمینان از این که داده‌های پژوهش، مفروضه‌های روش مدل‌یابی معادلات ساختاری را برقرار می‌کنند، مفروضه‌های اصلی مدل‌یابی معادلات ساختاری یعنی نرمال بودن تک متغیره و هم‌خطی چندگانه^۱ با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ بررسی شد. برای مفروضه نرمال بودن تک متغیره، شاخص‌های کجی و کشیدگی که برای سنجش میزان پراکندگی داده‌ها و بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها استفاده می‌شود، بررسی شدند که نتایج حاصل از آن در جدول ۱ گزارش شده است. نتایج حاصل از بررسی این شاخص‌ها نشان داد که قدرمطلق مقادیر کجی برای تمامی متغیرهای پژوهش کمتر از قدرمطلق ۳ و قدرمطلق مقادیر کشیدگی برای تمامی متغیرهای پژوهش کمتر از قدرمطلق ۱۰ است و بنابراین مفروضه نرمال بودن تک متغیری برقرار است (کلاین، ۲۰۲۳). مقدار انحراف استاندارد کجی برای تمامی متغیرهای پژوهش ۰/۱۴۵ و مقدار انحراف استاندارد کشیدگی برای تمامی متغیرهای پژوهش ۰/۲۹ است. برای بررسی نرمالیتی چند متغیره از ضریب مردیا استفاده شد که مقدار آن ۳۱,۶۴ به دست آمد. با توجه به اینکه این مقدار از ۱/۹۶ بیشتر است، بنابراین معنی‌دار است و نشان می‌دهد که داده‌ها احتمالاً از توزیع نرمال چندمتغیره پیروی نمی‌کنند. البته این آزمون به شدت به حجم نمونه حساس است و در نمونه‌های بزرگ، معمولاً حتی انحراف‌های جزئی نیز منجر به نتایج معنی‌دار می‌شود؛ بنابراین در تفسیر آن باید جانب احتیاط رعایت و برای اطمینان از نرمالیتی توزیع متغیرها از شاخص‌های تک‌متغیره استفاده شود. در پژوهش حاضر این شاخص‌ها نشانگر نرمال بودن داده‌هاست (جدول ۱).

همچنین، برای اطمینان از برقراری مفروضه هم‌خطی چندگانه، شاخص‌های آماره تحمل^۲ و عامل تورم واریانس^۳ بررسی شدند. ارزش‌های تحمل متغیرهای پژوهش بالای ۰/۱ بود و مقدار عامل تورم واریانس متغیرها کوچک‌تر از ۱۰ بود و نشان‌دهنده نبود هم‌خطی چندگانه بین متغیرها است. در جدول ۳ شاخص‌های اغماض و تورم واریانس

1. Multicollinearity

2. tolerance

3. Variance Inflation Factor (VIF)

گزارش شده است.

جدول ۳. شاخص‌های اغماض و تورم واریانس

تورم واریانس	اغماض	متغیرها
۲/۸۵	۰/۳۵	سردی / عدم محبت
۲/۹۴	۰/۳۴	پرخاصگری و خصومت
۲/۳۸	۰/۴۲	غفلت و نادیده گرفته شدن
۲/۴۴	۰/۴۱	طرد نامتمايز
۱/۳۷	۰/۷۳	نمره کل پذیرش - طرد والدین
۲/۷	۰/۳۷	عزت نفس مثبتی بر شایستگی
۳/۵۷	۰/۲۸	عزت نفس مثبتی بر رابطه
۱/۳۹	۰/۷۲	نمره کل عزت نفس مشروط
۱/۷۲	۰/۵۸	مصرف مواد مخدر
۴/۷۶	۰/۲۱	مصرف الکل
۱/۸۵	۰/۵۴	سیگار کشیدن
۱/۱۹	۰/۸۴	خشونت
۱/۷۲	۰/۵۸	روابط جنسی
۱/۴۵	۰/۶۹	گرایش به جنس مخالف
۱/۱۷	۰/۸۵	رانندگی خطرناک
۱/۰۸	۰/۹۲	نمره کل رفتارهای پرخطر

باتوجه به برقراری مفروضه‌های روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، از این روش برای تحلیل مدل پژوهش استفاده شد. یافته‌ها در جدول ۴ گزارش شده است. نتایج حاصل از بررسی فرضیه اول نشان داد که پذیرش - طرد والدین نمی‌تواند به نحو معنی‌داری گرایش به رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی کند. نتایج حاصل از بررسی فرضیه دوم نشان داد که پذیرش - طرد والدین (با توجه به این که در تحلیل، نمره بیشتر نشان‌دهنده طرد است) به نحو معنی‌دار و به‌طور مثبت عزت‌نفس مشروط را پیش‌بینی می‌کند ($\beta=0/52, p=0/01$)؛ به این معنا که رفتارهای والدینی که منعکس‌کننده سردی، خصومت، غفلت و طرد باشد منجر به افزایش عزت‌نفس مشروط در فرزندان می‌شود و فرضیه دوم تأیید شد. نتایج

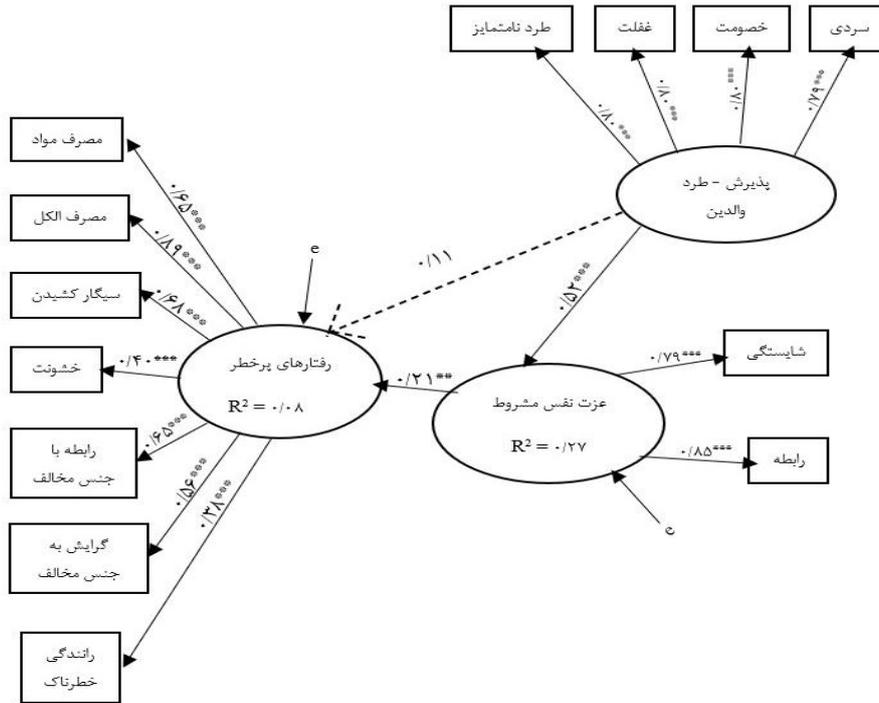
حاصل از بررسی فرضیه سوم حاکی از آن است که عزت‌نفس مشروط به نحو معنی‌دار و به‌طور مثبت گرایش به رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی می‌کند ($\beta=0/21, p=0/02$)؛ به این معنا عزت‌نفسی که بر مبنای نیاز فرد به شایستگی و خودسرزنشگری باشد و همچنین ناشی از نیاز فرد به عشق و اجتناب از طرد شدن و وابستگی و تبعیت از دیگران باشد منجر به گرایش افراد به رفتارهای پرخطر می‌شود؛ بنابراین فرضیه سوم تأیید شد. برای بررسی فرضیه چهارم و نقش واسطه‌ای عزت‌نفس مشروط در رابطه بین پذیرش - طرد والدین و گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان، از آزمون بوت‌استرپ استفاده شد. نتایج حاصل از بررسی این فرضیه نشانگر آن است که عزت‌نفس مشروط نقش واسطه‌ای کامل و مثبت در رابطه بین پذیرش - طرد والدین دارد. مقدار برآورد آن $0/11$ ، حدبالا $0/21$ ، حدپایین $0/02$ به دست آمد و در سطح $0/01$ معنی‌دار است.

جدول ۴. اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای پژوهش در مدل نهایی

مسیرها	برآوردها	اثر مستقیم			اثر غیرمستقیم			اثر کل		
		P	β	B	P	β	B	P	β	B
رفتارهای پرخطر	پذیرش - طرد والدین	--	--	--	$0/01$	$0/11$	$0/06$	$0/01$	$0/11$	$0/06$
	عزت‌نفس مشروط	$0/02$	$0/21$	$0/06$	--	--	--	$0/02$	$0/21$	$0/06$
عزت‌نفس مشروط	پذیرش - طرد والدین	$0/001$	$0/52$	$1/12$	--	--	--	$0/001$	$0/52$	$1/12$

مدل نهایی پژوهش در شکل ۲ آورده شده است. همان‌گونه که در شکل مشاهده می‌شود، پذیرش - طرد والدین از طریق عزت‌نفس مشروط، رفتارهای پرخطر دانشجویان را افزایش داده است. لازم به ذکر است که مجموع متغیرهای پژوهش ۸ درصد از واریانس گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین نموده‌اند.

شکل ۲. مدل نهایی پژوهش

*** $P < 0.001$

** $P < 0.02$

در جدول ۵ شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود مدل نهایی از برازش مطلوبی برخوردار است.

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش

PCLOSE	RMSEA	TLI	CFI	IFI	χ^2/df	شاخص‌های برازش
0/05	0/08	0/91	0/93	0/93	2/91	مقادیر مدل
>0/05	<0/08	>0/90	>0/90	>0/90	<3	مقادیر قابل قبول

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه علی پذیرش - طرد والدین، عزت نفس مشروط و گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان بود. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول مبنی بر اثر مستقیم پذیرش - طرد والدین بر گرایش به رفتارهای پرخطر نشان داد که این مسیر در مدل نهایی پژوهش معنی دار نیست؛ اما زمانی که متغیر واسطه‌ای از مدل حذف می‌شود، این مسیر به صورت مستقیم و مثبت معنی دار می‌شود. این یافته تأییدکننده مدل پیشنهادی پژوهش مبنی بر نقش واسطه‌ای عزت نفس مشروط در رابطه بین پذیرش - طرد والدین و گرایش به رفتارهای پرخطر دانشجویان است. لازم به ذکر است که اکثر پژوهش‌های پیشین اثر مستقیم متغیرهای خانوادگی بر رفتار پرخطر فرزندان را نشان داده‌اند، اما در این پژوهش‌ها رابطه دوه‌دو متغیرها مدنظر بوده است و اثر واسطه‌ای موردبررسی قرار نگرفته است (برای مثال، Nikstat, & Riemann, 2023؛ Tabrizi et al., 2024). این در حالی است که در پژوهش حاضر این روابط در قالب مدل واسطه‌ای موردبررسی قرار گرفته است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اثر مستقیم پذیرش - طرد والدین بر عزت نفس مشروط نشان داد که این مسیر به صورت مثبت و معنی دار است. به این معنا که با افزایش طرد والدین، عزت نفس مشروط دانشجویان نیز افزایش پیدا می‌کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین مبنی بر اثر طرد والدین بر کاهش عزت نفس همسو است (برای مثال Zhang et al., 2023؛ Sarfika et al., 2023). در تبیین این یافته می‌توان گفت که خانواده اولین مکان اجتماعی است که با بازخوردهایی که به فرزندان می‌دهد، عزت نفس آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Widyastuti et al., 2023). هرچقدر محیط خانوادگی سرشار از پذیرش و عشق و صمیمیت باشد و والدین تمایل کمتری به کنترل فرزندان خود داشته باشند و بیشتر از استقلال و خودکارآمدی آنان حمایت کنند، احتمال شکل‌گیری عزت نفسی مطلوب در فرزندان بیشتر می‌شود (Zhang et al., 2023؛ Sarfika et al., 2023). در مقابل، هرچه محیط خانوادگی سرشار از بی‌اعتمادی و کنترل‌گری و طرد باشد،

والدین با خصومت و پرخاشگری با فرزندان خود رفتار کنند و نسبت به آنان بی‌توجه و غافل باشند احتمال رشد عزت‌نفس مشروط بیشتر خواهد شد و فرزندان برای دریافت حس ارزشمندی به تأیید دیگران وابسته می‌شوند. همچنین، در خانواده‌های طردکننده، غالباً توجه به فرزندان مشروط است. به این معنا که زمانی فرزند محبت و صمیمیت از جانب والدین خود دریافت می‌کند که مطابق با خواسته‌های آنان عمل کند. در این صورت فرزندان برای تأمین نیاز خود به عشق و محبت، عزت‌نفس مشروط را تشکیل می‌دهند؛ به این صورت که آنان نیاز شدیدی به تأیید دیگران دارند و برای دستیابی به این مهم در روابط خود به دیگران وابسته می‌شوند و یا از آنان تبعیت می‌کنند و در صورت عدم موفقیت خود را سرزنش می‌کنند (Lin et al., 2022). در واقع، چنانچه والدین برای فرزند خود ارزشی قائل نباشند، او را نادیده بگیرند، نسبت به نیازهای وی بی‌تفاوت باشند و یا محبت و برآورده ساختن نیازهای او را مشروط به رعایت انتظارات و استانداردهای خود کنند، در این صورت این ادراک در فرزند شکل می‌گیرد که زمانی ارزشمند است که انتظارات و خواسته‌های دیگران را برآورده کند و این امر منجر به عزت‌نفس مشروط در وی می‌شود. در واقع، در چنین خانواده‌هایی، فرزندان زمانی برای خود احترام قائل می‌شوند که مورد تأیید دیگران قرار بگیرند و احساس ارزشمندی آنان وابسته به ارزشی است که دیگران برای آن‌ها قائل هستند. چراکه تنها زمانی این تأیید و ارزشمندی را تجربه می‌کنند که مطابق با خواسته‌های دیگران رفتار کنند (Zhang et al., 2023).

یافته حاصل از فرضیه سوم مبنی بر اثر عزت‌نفس مشروط بر گرایش به رفتارهای پرخطر نشان داد که عزت‌نفس مشروط منجر به افزایش گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین مبنی بر اثر منفی عزت‌نفس بر رفتارهای ناسازگار (Posamentier et al., 2023؛ Rohner et al., 2012) همسو است. همچنین این یافته مؤید مدل نظری ریچارد جسون (Jessor et al., 2017) است. به این معنا که باورهای فردی، از جمله عوامل مؤثر بر رفتارهای پرخطر هستند. در واقع، عزت‌نفس مشروط به عنوان یک باور فردی، پیامدهای زیانباری دارد؛ زیرا از مبنایی غیرقابل اعتماد

برخوردار است (Johnson, & Blom, 2007). عزت نفس مشروط موجب می‌شود که افراد برای برآوردن نیازهای اساسی و اصلی روانی خود به دیگران وابسته شوند؛ بدین صورت که در برخورد با اعضای جامعه برای این که احساس پذیرش و شایستگی کنند به رفتارهایی همچون تبعیت از دیگران و وابستگی به آنان و برآوردن خواسته‌های دیگران، روی می‌آورند (Deci, & Ryan, 1999). در افرادی که از عزت نفس مشروط بالایی برخوردارند، منبع احساس ارزشمندی درونی نیست، بلکه دریافت و حفظ احترام مثبت به خود از جانب دیگران، به عنوان یک قاعده کلی، افکار، احساسات و رفتارهای آن‌ها را هدایت می‌کند (Deci, & Ryan, 1995؛ Johnson, & Blom, 2007). حال چنانچه این افراد در شرایطی قرار بگیرند که انجام رفتارهای ناسالم تأیید لازم را برای آنان فراهم آورد و احساس ارزشمندی که به آن نیاز دارند از طریق این رفتارها تأمین شود به احتمال بیشتری به این گونه رفتارها روی می‌آورند.

در خصوص فرضیه چهارم پژوهش، یافته‌ها حاکی از آن است که عزت نفس مشروط در رابطه بین پذیرش - طرد والدین و گرایش به رفتارهای پرخطر دانشجویان نقش واسطه‌ای کامل دارد. بدین صورت که طرد والدین از طریق افزایش عزت نفس مشروط، گرایش به رفتارهای پرخطر را در دانشجویان افزایش داده است. این یافته از این جهت که نشانگر اثر هم‌زمان نظام محیط ادراک شده و نظام باورهای فرد بر گرایش به رفتارهای ناسازگار است، با نظریه رفتار مشکل‌آفرین (Jessor et al., 2017) همسو است. مطابق با این نظریه، در نظام محیط ادراک شده تمایز مهمی بین نواحی یا ساختارها از نظر رابطه نزدیک، در مقابل رابطه دور با رفتار ترسیم می‌شود. متغیرهای نزدیک (مثلاً الگوگیری از همسالان برای مصرف ماری‌جوانا) مستقیماً بر یک رفتار خاص تأثیر می‌گذارند، در حالی که متغیرهای دور در زنجیره علی دورتر هستند و بنابراین نیاز به پیوند نظری با رفتار دارند. ساختار دور نظام محیط ادراک شده شامل حمایت و کنترل کم والدین، کنترل کم همسالان و غیره است. بنابراین، محیط خانوادگی نیازمند پیوند با متغیری است که اثرات خود را بر رفتار اعمال کند. از طرف دیگر در نظام منشی، ویژگی‌های اصلی گرایش به

رفتار مشکل آفرین شامل مواردی مانند، ارزش بالاتر برای استقلال، عزت نفس پایین و غیره است. هر چه این ویژگی‌های منشی در یک زمان معین بیشتر باشد از لحاظ نظری تمایل به رفتار مشکل آفرین نیز بیشتر می‌شود. بر این اساس در پژوهش حاضر، پذیرش طرد والدین به عنوان نظام محیطی ادراک شده از طریق عزت نفس مشروط به عنوان یک باور منشی منجر به تغییر در گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان می‌شود.

در تبیین اثر طرد والدین بر افزایش رفتارهای پرخطر دانشجویان از طریق عزت نفس مشروط می‌توان گفت در خانواده‌هایی که فرزندان از سوی والدین طرد می‌شوند و والدین آنان پاسخگو نیستند و نسبت به فرزندان خود بی‌تفاوت هستند، کیفیت رابطه والد - فرزندی نامطلوب است و نیازهای روانی فرزندان از سوی والدین تأمین نمی‌شود (Rohner et al., 2012). در نتیجه فرزندان چنین خانواده‌هایی به شدت نیاز به تأیید و توجه دیگران دارند و از طرد شدن توسط دیگران هراس دارند و بدین ترتیب عزت نفس مشروط در آنان شکل می‌گیرد. در واقع، عزت نفس ریشه در تعاملات اجتماعی دارد (Lin et al., 2022)؛ (Noorollahi, 2021) و منشأ عزت نفس، بازخورد و نظرات افراد مهم زندگی و از جمله والدین است؛ بنابراین والدین از طریق رفتارهای خود عزت نفس فرزندان را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

با شکل‌گیری عزت نفس مشروط در خانواده‌هایی که رفتار طردکننده از جانب والدین وجود دارد، احساس ارزشمندی درونی در فرزندان کاهش می‌یابد، زیرا به توانایی‌ها و نقاط قوت خود باور ندارند؛ به عبارت دیگر احساس ارزشمندی آنان وابسته به قضاوت و تأیید دیگران است، بنابراین از عامل حفاظتی لازم در قبال رفتارهای ناسالم برخوردار نیستند (Deci, & Ryan, 1995). به نظر می‌رسد افرادی که از عزت نفس مشروط برخوردارند، راحت‌تر به حوزه رفتارهای پرخطر و غیراخلاقی ورود می‌کنند، چراکه به کرامت درونی انسان باور ندارند. این در حالی است که افرادی که از عزت نفس غیرمشروط برخوردار هستند، به دلیل احساس ارزشمندی درونی، به هرگونه رفتاری تن در نمی‌دهند. افراد برخوردار از عزت نفس مشروط منفعل و مضطرب هستند (Gillath et al.,

(2005). بیش از حد خودانتقادگر جاه‌طلب، کنترل‌کننده و پرخاشگر بوده و پس از شکست، ناامیدی یا عصبانیت را تجربه می‌کنند (Siegrist et al., 2004). این افراد، در موقعیت‌های عملکردی، برانگیختگی فیزیولوژیکی بیشتری را تجربه می‌کنند (Bloom et al., 2006). تمامی این ویژگی‌ها، آنان را مستعد انجام رفتارهای پرخطر می‌کند.

یافته‌های این پژوهش با روشن‌سازی مکانیزم اثرگذاری عوامل خانوادگی و فردی بر گرایش به رفتارهای پرخطر در بزرگسالان نوظهور منجر به گسترش دانش در خصوص عوامل مؤثر بر گرایش به رفتارهای پرخطر در این دوره تحولی شده است. همچنین، پژوهش حاضر حمایت تجربی برای نظریه رفتار مشکل‌آفرین فراهم نموده است. تلویح نظری دیگر پژوهش حاضر روشن‌سازی نقش عزت‌نفس مشروط در رفتارهای افراد است. اگرچه این متغیر به لحاظ نظری قدمتی طولانی دارد اما کمتر به لحاظ تجربی به آن پرداخته شده است. از لحاظ کاربردی، پژوهش حاضر با نشان دادن تأثیر مستقیم پذیرش - طرد والدین بر عزت‌نفس مشروط و اثر غیرمستقیم آن بر گرایش به رفتارهای پرخطر، لزوم آموزش روش‌های فرزندپروری مطلوب به والدین را آشکار کرد. والدین با آگاهی از روش‌ها و شیوه‌های مؤثر در فرزندپروری و چگونگی ارتباط مؤثر با فرزندان خود، می‌توانند منجر به افزایش عزت‌نفس غیرمشروط فرزندان و در نتیجه کاهش آسیب‌های اجتماعی شوند. به‌ویژه لازم است والدین را به این امر آگاه نمود که مشروط کردن محبت و توجه چه آسیبی به عزت‌نفس فرزندان وارد می‌کند.

یافته‌های این مطالعه می‌تواند برای سیاست‌گذاران آموزشی جهت تدوین برنامه‌هایی برای ارتقای سلامت رفتاری دانشجویان مفید واقع شود. عزت‌نفس محور سلامت افراد است. اگر از این جنبه مهم روانی غفلت شود، می‌تواند عواقب جدی برای جامعه به دنبال داشته باشد. می‌توان برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های آموزشی را برای دانشجویان ترتیب داد و به تقویت عزت‌نفس غیرمشروط آن‌ها کمک کرد.

در خصوص محدودیت‌های پژوهش می‌توان بیان نمود از آنجایی که جامعه مورد مطالعه این پژوهش، دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شیراز بودند، لازم است در

تعمیم نتایج به سایر گروه‌های سنی و تحصیلی احتیاط نمود. همچنین، از آنجایی که طرح پژوهش حاضر از نوع همبستگی است، نمی‌توان از نتایج آن به استنباط علی دقیق دست یافت و باید جانب احتیاط رعایت شود. لحاظ کردن باورهای شخصی دیگر مانند خودپنداره و خودکارآمدی در تبیین رفتارهای پرخطر، در پژوهش‌های آینده، می‌تواند بر غنای یافته‌های پژوهشی بیافزاید. علاوه بر این، با توجه به آن که پیشینه پژوهش نشانگر آن بود که در اثر خانواده بر عزت‌نفس فرزندان، تفاوت‌های جنسیتی وجود دارد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی از متغیر جنسیت به عنوان متغیر تعدیل‌کننده استفاده شود.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Seyyede Hadis

Mousavi

Razieh Sheikholeslami

<http://orcid.org/0009-0001-2128-778X>

<http://orcid.org/0000-0001-5567-9020>

منابع

- براهوئی، سائره؛ نجفی، محمود و طالع پسند، سیاوش. (۱۴۰۲)، «پیش‌بینی رفتارهای پرخطر بر اساس تحول مثبت نوجوانی و سرمایه‌های روان‌شناختی مثبت در نوجوانان». *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۷ (۶۹)، ۲۴۵-۲۷۰.
- درزی رامندی، اعظم و شیخ الاسلامی، راضیه. (۱۳۹۶)، «الگوی معادلات ساختاری از روابط بین پذیرش-طرده والدین، پردازش اطلاعات اجتماعی و پرخاشگری نوجوانان». *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۷ (۲۶).
- رضائی، نورمحمد؛ دلاور، علی؛ درتاج، فریبرز؛ سعدی‌پور، اسماعیل؛ و ابراهیمی قوام، صغری. (۱۳۹۵)، «تأثیر مهارت‌های مقابله‌ای بر خودکنترلی و خودکارآمدی امتناع از رفتارهای پرخطر (مطالعه عوامل محافظت‌کننده رفتارهای پرخطر نوجوانان)». *انتظام اجتماعی*، ۱۹ (۸)، ۱-۲۴.
- زاده محمدی، علی؛ احمدآبادی، زهره؛ حیدری، محمود. (۱۳۹۰)، «اعتبارسنجی و رواسازی مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی». *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۱۷ (۳)، ۲۱۸-۲۲۵.
- سایت وزارت بهداشت، ۱۴۰۳. dotic.ir
- عبادالهی، مینا؛ برزگر، مجید و کاظمی، سلطانعلی. (۱۳۹۹)، «تدوین مدل علی تأثیر ادراک از جوّ مدرسه بر مشغولیت تحصیلی دانش‌آموزان با نقش واسطه‌ای خودپنداره تحصیلی». *فصلنامه علمی روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۱۱ (۳۹)، ۱-۱۸.
- فیروزبخت، سمیرا. (۱۳۹۸)، «تهیه بسته آموزشی رشد عزت‌نفس مبتنی بر ذهن‌آگاهی برای دانشجویان: بررسی پیامدهای هیجانی، شناختی، فراشناختی و رفتاری». *رساله دکتری*. دانشگاه شیراز. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی تربیتی.
- قربانعلی زاده، مژده. (۱۴۰۲)، «شیوع‌شناسی رفتارهای پرخطر در نوجوانان و جوانان». پنجمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و صنعت.
- نعامی، عبد الزهرا و پیمان‌نیا، بهرام. (۱۳۹۶)، «تحلیل نقش جوّ عاطفی خانواده بر خودپنداره در نوجوانان بزهکار». *طب نظامی*، ۳ (۳)، ۱۳۴-۱۴۰.

References

- Adibian, Sanaz. (2025). "Cognitive Transcendence." *Encyclopedia of Information Science and Technology, Sixth Edition*. IGI Global.1-19.
- Amin, Yusron, and Haswita Haswita. (2024) "Identifying Bullying and Its Relationship With Mental Health Problem Among Adolescents: A Scoping Review." *Indonesian Journal of Global Health Research*, 6(1), 43-54.
- Arnett, Jeffrey Jensen. (Ed.). (2016). *The Oxford handbook of emerging adulthood*. Oxford University Press.
- Blom, Victoria, Johnson, Maarit, & Patching, G. (2006). " Physiological markers of competence based self-esteem. " *Manuscript submitted for publication*.
- Deci, Edward L. & Ryan, Richard M. (1995). "Human autonomy: The basis for true self-esteem. " *Efficacy, agency, and self-esteem*. Boston, MA: Springer US. 31-49.
- Di Paula, Adam., & Campbell, Jennifer. D. (2002). "Self-esteem and persistence in the face of failure. " *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 711-724.
- Duncan-Plummer, Thomas., Hasking, Penelope., Tonta, Kate., & Boyes, Mark. (2023). "The relationship between clinical perfectionism and nonsuicidal self-injury: The roles of experiential avoidance, self-esteem, and locus of control. " *Journal of Clinical Psychology*, 79(8), 1799-1815.
- Gan, Xiong, Wang, Pinyi, Huang, Chen, Li, Hao, & Jin, Xin. (2022). " Alienation from school and cyberbullying among Chinese middle school students: A moderated mediation model involving self-esteem and emotional intelligence. " *Frontiers in Public Health*, 10, Article 903206. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.903206>.
- Gillath, Omri, Bunge, Silvia A., Shaver, Phillip R., Wendelken, Carter, & Mikulincer, Mario. (2005). " Attachment style differences in the ability to suppress negative thoughts: Exploring the neural correlates. " *NeuroImage*, 28, 835–847.
- González Moreno, Alba, & Molero Jurado, María del Mar. (2023). "Estilo de vida saludable en la adolescencia: Relación con autoestima y diferencias según sexo. " *Acción Psicológica*, 20, 47–56.
- Green, Colin P., Wilson, Luke B., & Zhang, Anwen. (2023). "Beauty, underage drinking, and adolescent risky behaviors. " *Journal of Economic Behavior & Organization*, 215, 153–166.
- Hallsten, Lennart, Josephson, Malin, & Torgén, Margareta. (2005). "Performance-based self-esteem: A driving force in burnout process. "

- Arbete och Hälsa, 2005:4. Stockholm: *National Institute for Working Life*.
- Huertas, Mayra Solanye Galindo, López, Milena Alexandra Galvis, & Algarra, Luz Stella. (2023). "Interventions or strategies to prevent and/or reduce alcohol consumption within the university population: A realistic review." *Migration Letters*, 20(S9), 67–82.
- Jessor, Richard, & Jessor, Shirley L. (1977). "Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth." *New York: Academic Press*.
- Jessor, Richard, Donovan, John E., & Costa, Frances M. (2017). "Problem behavior theory and behavioral health in adolescence." *Problem Behavior Theory and Adolescent Health: The Collected Works of Richard Jessor*, 2, 449–475.
- Johnson, Maarit. (2002). "The importance of self-attitudes for Type A–B, externality–internality and health status." *Personality and Individual Differences*, 33, 777–789.
- Johnson, Maarit, & Blom, Victoria. (2007). "Development and validation of two measures of contingent self-esteem." *Individual Differences Research*, 5(4).
- Kabir, Russell, Syed, Haniya Zehra, Vinnakota, Divya, Okello, Sharon, Isigi, Sharon Shivuli, Kareem, Sajna Kizhakanaly Abdul, Parsa, Ali Davod & Arafat, SM Yasir. (2024). "Suicidal behavior among the university students in the UK: A systematic review." *Heliyon*.
- Kline, Rex B. (2023). "Principles and practice of structural equation modeling." *Guilford Press*.
- Lin, Shuang, Yu, Chengfu, Chen, Jun, Sheng, Jing, Hu, Yousong, Zhong, Lin, & Zhang, Yuzhi. (2022). "Deviant peer affiliation mediates the influence of parental psychological control on adolescent aggressive behavior: The moderating effect of self-esteem." *Personality and Individual Differences*, 186, 111330.
- Martínez-Casanova, Elena, Molero-Jurado, María del Mar, & Pérez-Fuentes, María del Carmen. (2024). "Self-esteem and risk behaviours in adolescents: A systematic review." *Behavioral Sciences*, 14(6), 432.
- Nikstat, Amelie, & Riemann, Rainer. (2023). "Differences in parenting behavior are systematic sources of the non-shared environment for internalizing and externalizing problem behavior." *Behavior Genetics*, 53(1), 25–39.
- Noorollahi, Neda. (2021). "On the relationship between Iranian English language teaching students' self-efficacy, self-esteem, and their academic achievement." *Language Teaching Research Quarterly*, 21, 84–96.

- Ozer, Simon. (2024). "Social support, self-efficacy, self-esteem, and well-being during COVID-19 lockdown: A two-wave study of Danish students." *Scandinavian Journal of Psychology*, 65(1), 42–52.
- Posamentier, Jordan, Seibel, Katherine, & DyTang, Nell. (2023). "Preventing youth suicide: A review of school-based practices and how social-emotional learning fits into comprehensive efforts." *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 746–759.
- Rogers, Carl. (1951). "Client-centered therapy." *Boston: Houghton Mifflin*.
- Rohner, Ronald Preston. (1984). "Handbook for the study of parental acceptance and rejection." *University of Connecticut*.
- Rohner, Ronald P., & Khaleque, Abdul. (2005). "Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ): Test manual." *In Handbook for the study of parental acceptance and rejection*, 43–106.
- Rohner, Ronald P., Khaleque, Abdul, & Cournoyer, David E. (2012). "Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications." *University of Connecticut. Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection*.
- Sarfika, Rika, Saifudin, I. Made Moh Yanuar, Sari, Ira Mulya, Murni, Dewi, Malini, Hema, & Abdullah, Khatijah Lim. (2023). "Investigating associations between emotional and behavioral problems, self-esteem, and parental attachment among adolescents: A cross-sectional study in Indonesia." *Heliyon*, 9(11).
- Siegrist, Johannes, Starke, Dagmar, Chandola, Tarani, Godin, Isabelle, Marmot, Michael, Niedhammer, Isabelle, & Peter, Richard. (2004). "The measurement of effort-reward imbalance at work: European comparison." *Social Science & Medicine*, 58, 1489–1499.
- Shaheen, Zubaida, Akhtar, Tanvir, & Khan, Muhammad Waris Saeed. (2023). "Family functioning and behavioral problems among left-behind adolescents: Self-esteem as a mediator and mother nurturance as a moderator." *Children and Youth Services Review*, 155, 107179.
- Tabrizi, Jafar Sadegh, Doshmangir, Leila, Khoshmaram, Najibeh, Shakibazadeh, Elham, Abdolahi, Hosein Mashhadi, & Khabiri, Roghayeh. (2024). "Key factors affecting health-promoting behaviors among adolescents: A scoping review." *BMC Health Services Research*, 24(1), 58.
- Widyastuti, Puspa, Hadi, Samsul, Daryono, Rihab Wit, & Abd Samad, Noorazman Bin. (2023). "The mediation role of university environment in the relationship between self-efficacy and family environment on entrepreneurial education interest: A PLS-SEM approach." *Indonesian Journal on Learning and Advanced Education*, 5(3), 295–310.

- Zeigler-Hill, Virgil. (2006). "Contingent self-esteem and the interpersonal circumplex: The interpersonal pursuit of self-esteem. " *Personality and Individual Differences*, 40, 713–723.
- Zhang, Huiping, Wang, Weiwei, Liu, Shiqin, Feng, Yali, & Wei, Qingong. (2023). "A meta-analytic review of the impact of child maltreatment on self-esteem: 1981 to 2021. " *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(5), 3398–3411.

استناد به این مقاله: موسوی، سیده حدیث، شیخ الاسلامی، رضیه. (۱۴۰۴). خانواده و رفتارهای پرخطر در بزرگسالان نوظهور: نقش واسطه‌ای عزت‌نفس، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۲(۱۱۱)، ۱۹۷-۲۳۷. DOI: 10.22054/qjss.2026.85376.2879

Social sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...